

до реформування системи соціального страхування в Україні" [7]. Павлюк К.В., Степанова О.В. "Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні" [8] та інших вчених.

Але аналіз останніх досліджень та публікацій щодо реформування системи соціального страхування вказує на те, що більшість авторів зосередили свою увагу на окремих видах соціального страхування. А комплексний науковий підхід у дослідженні реформування системи соціального страхування та механізмів функціонування єдиного соціального фонду потребує подальшого вивчення.

Отже, потенціал використання МСФЗ в обліковій політиці вітчизняних підприємств як стимулу розвитку бізнесу може бути реалізований лише у разі проведення інституційних реформ, які допоможуть подолати формальне ставлення більшості власників і керівників підприємств до МСФЗ. На нашу думку, такі заходи мають спрямовуватися, в першу чергу, на підвищення інвестиційної привабливості вітчизняного бізнесу, зокрема, на подолання корупції та забезпечення відкритості і прозорості ринку цінних паперів, а також на удосконалення нормативного та методичного забезпечення з організації системи обліку на МСФЗ.

Список використаних джерел

1. Загальна декларація прав людини від 10.12.1948р.// Офіційний вісник України. – 2008. – №93. – ст. 3103.

2. Соціальне страхування : [підручник] /Роїк В.Д.. – М.:Юрайт, 2014. – 509 с.

3. Сайт Верховної Ради України. – <http://rada.gov.ua>

4. Модернізація системи соціального страхування в Україні:[Аналіт.доп]/ Коваль О.П. – К.: НІСД, 2014. – 38 с.

5. Постанова Фонду соціального страхування з тимчасової втрати працездатності про законопроект № 5080 від 15.09.2014 "Про реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізацію фонду оплати праці" від 26.09.2014 р. №15/2014.

6. Закон України "Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо реформування загальнообов'язкового державного соціального страхування та легалізації фонду оплати праці" №77-VII від 28.12.2014 р. // Голос України №252-1(6002), спеціальний випуск, 30 грудня 2014 р. – С.1-10.

7. Підходи до реформування системи соціального страхування в Україні /Булат Г.В., Федчишина Н.І. – Молодий вчений, №8 (11), серпень 2014. – С. 68-71

8. Модернізація системи соціального захисту в контексті накопичення соціального капіталу в Україні / Павлюк К.В., Степанова О.В. / Економіка України. – 2012. – № 6. – С. 15-29.

9. Соціальне страхування:[підручник]/Архіпов А.П.. – М.: Юрайт, 2014. – 387 с.

10. Страхова справа /Базилевич В.Д., Базилевич К.С. – 5-те вид.стер. – К.:Знання, 2006. – 351 с.

11. Вплив соціально-економічної нерівності на економічну поведінку населення України / Балакірева О. / Економіка України. – 2011. – № 11. – С. 60-68.

12. Основні напрями соціальної політики на сучасному етапі розвитку економіки України / Полозенко Д./ Економіка України. – 2011. – № 7. – С. 83-89.

13. Роль недержавних пенсійних фондів у розвитку фінансового ринку України / Ткаченко Н. / Фінанси України. – 2010. – № 12. – С. 69-79.

14. Шляхи подолання соціальної несправедливості й нерівності в Україні / Ярош О. / Економіка України. – 2011. – № 3. – С. 70-77.

Надійшла до редколегії 19.01.15

С. Березина, канд. экон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СОВРЕМЕННЫЕ ТЕНДЕНЦИИ

В РЕФОРМИРОВАНИИ СИСТЕМЫ СОЦИАЛЬНОГО СТРАХОВАНИЯ УКРАИНЫ

В статье освещена роль социального страхования в социальной инфраструктуре Украины. Исследованы направления и меры по совершенствованию современной системы социального страхования, выявлены недостатки предложенных реформ. Проведена диагностика результатов модернизации социальной сферы по критериям эффективности.

Ключевые слова: социальное страхование, социальное обеспечение, общеобязательное государственное социальное страхование, фонды социального страхования, Пенсионный фонд Украины.

S. Berezina, PhD in Economics, Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kiev, Kiev, Ukraine

MODERN TRENDS IN REFORMING OF SOCIAL INSURANCE IN UKRAINE

In this article an analysis of social insurance in social infrastructure in Ukraine was made. The main problems of social maintenance were distinguished. Priorities goals for social insurance funds were set. The forecast results of consolidation social insurance funds was made. Development issues of current social insurance system were researched and the main problems of proposed reforms were found. Diagnostic of results for the modernizations of social sphere by the effectiveness criteria was held. Optimization options of the process of reforming the national system of social insurance were made.

Keywords: social insurance, social maintenance, compulsory state social insurance, Pension Fund of Ukraine.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 31-37

УДК 368

JEL G22

DOI: dx.doi.org/10.17721/1728-2667.2015/168-3/5

О. Залетов, канд. экон. наук, доц.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

СТРАХОВА ПОЛІТИКА ТА СТРАТЕГІЯ ЇЇ РЕФОРМУВАННЯ В УКРАЇНІ

У статті розглянута сутність, роль та завдання страхової політики в сучасних умовах. Визначено страхову політику як систему заходів владних структур та суб'єктів господарювання щодо використання інструментів страхування та фінансових ресурсів страховиків з метою ефективного управління ризиками та забезпечення реалізації цілей і завдань соціально-економічного розвитку країни (регіонів) та суб'єктів господарювання. Виділено страхову політику держави, корпоративного сектору, домогосподарств та страхових (перестрахових) компаній. Окреслено економічну, соціальну та інформаційну категорії державного регулювання у сфері страхування. Наголошено на необхідності реформування страхового ринку з урахуванням впливу зовнішніх та внутрішніх загроз. Визначено мету та принципи реалізації стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України. Запропоновані пріоритетні напрямки розвитку страхового ринку на основі дерегуляції та спрощення регуляторного середовища, удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду, забезпечення захисту інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страхового ринку.

Ключові слова: державне регулювання, страхова компанія, споживачі страхових послуг, страхова політика, стратегія, страхування, страховий ринок.

ВСТУП. Постановка проблеми. У сучасних умовах страхування грає досить важливу роль у забезпеченні функціонування ринкової системи господарювання

будь-якої держави. Воно забезпечує фінансовий захист майнових інтересів фізичних і юридичних осіб від шкоди, викликані різними по природі й величині ризиками.

У той же час акумуляція страховиками страхових внесків приводить до утворення значних інвестиційних ресурсів, що дозволяють забезпечити фінансову стійкість не тільки самої страхової організації, але й, при відповідній розумній державній політиці, – стабільний економічний розвиток всієї економіки країни.

Міжнародний досвід переконливо засвідчив, що економічне зростання і забезпечення ефективних умов для розвитку приватного сектору, покращання соціального захисту та добробуту можливі лише за умов ефективного розвитку страхового ринку як одного з головних елементів ринкової економіки. Вплив страхування на економічний і соціальний розвиток суспільства здійснюється в рамках відповідної страхової політики.

Розробка стратегії реформування страхової політики зумовлена необхідністю підвищення ролі страхового ринку в сучасному соціально-економічному житті України та виникненням ознак стагнації на цьому ринку.

Метою даної роботи є визначення сутності страхової політики, розроблення науково-практичних рекомендацій щодо стратегії реформування державного регулювання, спрямованого на підвищення ефективності функціонування страхового ринку України в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Вагомий внесок у дослідження теоретико-методологічних засад страхування зробили такі вчені України, зокрема, В. Д. Базилевич, О. І. Барановський, О. О. Гаманкова, С. С. Осадець, Р. В. Пікус, В. С. Приходько, Д. П. Расшивалов, Т. А. Ротова, Я. П. Шумелда, а також закордонні науковці такі як Є. В. Коломін, Л. А. Орланок-Малицька, К. Є. Турбіна, В. В. Шахов, О. А. Циганов, А. І. Худяков, Р. Т. Юлдашев та ін. Віддаючи належне їх напрацюванням, водночас цілий ряд питань залишається недостатньо дослідженим з погляду і теоретико-методологічних засад, зокрема сутність страхової політики та вплив страхової політики на розвиток страхового ринку. Також поза увагою вітчизняних науковців залишаю питання окреслення мети, стратегічних напрямів та принципів реформування державного регулювання страхової діяльності з урахуванням завдань, визначених положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони.

МЕТОДОЛОГІЯ ДОСЛІДЖЕННЯ. Основними категоріями даного дослідження виступають "страхова політика" та "державне регулювання страхової діяльності", дефініції яких для цілей даної статті взято з відповідних законодавчих актів та літературних джерел, використовуючи метод синтезу.

Враховуючи зазначене та визначення Закону України "Про страхування", Закону України "Про фінансові послуги та державне регулювання ринків фінансових послуг" та Положення про Національну комісію, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, затвердженого Указом Президента України від 23 листопада 2011 року № 1070, державне регулювання страхової діяльності здійснюється Нацкомфінпослуг та його органами на місцях з метою дотримання вимог законодавства України про страхування, ефективного розвитку страхових послуг, запобігання неплатоспроможності страховиків та захисту інтересів страхувальників.

Головними джерелами інформації для окреслення мети, стратегічних напрямів та принципів реформування державного регулювання страхової діяльності виступають загальні та спеціальні нормативно-правові акти у вказаній сфері. При цьому для вирішення поставлених у даній статті завдань використовується метод співставлення та порівняння окремих положень з ура-

хуванням завдань, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційною Угодою, Стратегією сталого розвитку "Україна-2020".

Для виділення певних груп особливостей щодо страхової політики та стратегічних напрямів реформування державного регулювання страхової діяльності використано метод групування, а для формулювання висновків дослідження застосовується метод узагальнення.

РЕЗУЛЬТАТИ. У будь-якому суспільстві держава використовує фінанси для здійснення своїх функцій і завдань, досягнення певних цілей. Важливу роль в реалізації поставлених цілей відіграє фінансова політика. У процесі її вироблення і втілення в життя забезпечуються умови виконання завдань, що стоять перед суспільством, тому вона виступає активним важелем впливу на економічні інтереси.

Фінансова політика є структурним елементом системи управління фінансами. Від неї залежить ефективність використання фінансових відносин в економіці. Фінансова політика покликана забезпечувати реалізацію цілей і завдань соціально-економічної політики держави.

Основною метою фінансової політики є оптимальний розподіл валового внутрішнього продукту між галузями народного господарства, соціальними групами населення, територіями. На цій основі має забезпечуватися стійке зростання економіки, удосконалення її структури, створення умов для розвитку господарських утворень різних форм власності, спільних підприємств з іноземним капіталом, акціонерних товариств, орендних і комерціалізованих підприємств. За цих умов важливе значення має також створення надійних соціальних гарантій населенню.

Фінансова політика – явище багатопланове і певною мірою інтегроване. Вона включає як самостійні складові частини – бюджетну, податкову, кредитну, грошову, валютну, інвестиційну політику, так і певні напрямки в галузі страхування, державного боргу, фондового ринку, співробітництва з міжнародними фінансовими організаціями тощо [1, 34].

С.Л. Лоднар, О.В. Тимошенко також відносять до складових фінансової політики страху [2, 44].

На думку О.В. Галасюк, фінанси страхових організацій є складовою частиною фінансової системи України. Поряд з фінансами підприємств інших сфер економіки, фінанси страхових організацій – вихідна ланка, основа всієї фінансової системи країни. Функціонування та розвиток страхової діяльності має безпосередній вплив на стан фінансової діяльності держави загалом [3, 282].

Страховання як окрему ланку фінансової системи та потужний захисний механізм, без якого неможливе функціонування економіки, окреслюють С. Г. Максименко, М. В. Пирогова [4].

Страховання як окрему ланку фінансової системи, що відображає відносини з приводу формування і використання страхових фондів, розглядають Г. Г. Кірейцев, М. М. Александрова та С. О. Маслова. На їхню думку, у фінансовій системі України страхування займає проміжне місце між суб'єктами господарювання і державними фінансами [5, 62]. З ними погоджується Є. Ю. Грачова, котра вважає, що як ланка фінансової системи фонди страхування взаємодіють з іншими ланками системи і, в найбільшій мірі, з бюджетною системою [6, 116].

А. А. Тягунов зазначає, що страхова політика повинна бути складовою частиною економіки країни [7, 13].

Д.П. Расшивалов [8, 205] взагалі відносить страху галузь до головних складових світової фінансової системи.

Разом з тим, не можна погодитись з думкою В. Г. Боронос [9, 61] про те, що політика у сфері стра-

хового ринку взагалі ніяк не стосується фінансової політики держави через те, що процеси формування, розподілу та перерозподілу фінансових ресурсів державними інститутами фактично не спостерігаються. На його думку, твердження, що держава приймає законодавчо-нормативні акти, у тому числі через уповноважені органи безпосереднього регулювання цих ринків, не свідчить про їх участь у русі фінансових ресурсів. Крім цього він наводить факт про те, що держава страхує окремі категорії службовців і осіб, умови праці яких пов'язані із значним ризиком, але обсяги таких операцій є несуттєвими для ринку в цілому, тому і вплив буде відсутнім.

Натомість С.С. Осадець справедливо наголошує [10, 77], що сьогодні держава не в змозі вирішувати такі важливі соціальні питання, як медичне обслуговування, виплата пенсій, надання допомоги з безробіття, відшкодування витрат при травматизмі на виробництві і т. ін. лише за рахунок державного бюджету. Отже, потрібно залучати кошти підприємств, роботодавців, працівників. Якщо таке залучення здійснювати на пряму, то це фактично означатиме введення нових видів податків. Крім того, кошти, які залучаються, мають деякий час розміщуватися так, щоб приносити додатковий дохід. Такі завдання може виконати страховий ринок. Відносини, які виникають при залученні страхового ринку до вирішення соціальних програм, якісно відрізняються від відносин, пов'язаних із прямим відчуженням коштів. Роботодавці, підприємства та працівники вступають у гарантійні цивільно-правові відносини, де страхова компанія бере зобов'язання отримати додатковий дохід завдяки розміщенню взятих коштів і здійснити ті виплати, під які взято зобов'язання (пенсії, допомога, компенсації тощо).

Досвід країн із ринковою економікою підтверджує, що розвинута система страхування активно сприяє економічній стабільності, зміцненню фінансової системи, активізації інвестиційних процесів і розв'язанню соціальних проблем [1, 34].

За визначенням В.М. Федосова, фінансова політика держави в галузі страхування полягає у законодавчому та нормативно-правовому регулюванні страхової діяльності, залученні страхового ринку до вирішення важливих фінансових питань соціального страхування, створенні цільових резервів для компенсації неспроможності окремих страхових компаній виконати зобов'язання за договорами страхування життя, здійсненні державного нагляду за фінансовою діяльністю страховиків [11, 301].

Ряд вчених вважають [12, 144], що наявність у державі ефективної системи страхування визначає рівень розвиненості ринкових відносин і соціально-економічної захищеності громадян.

З огляду на значення страхової діяльності у проведенні соціально-економічних реформ та стабілізації макроекономічної ситуації державна політика в цій сфері економіки має важливе значення [13, 471].

Є. Хандшке визначає страхову політику як комплекс теоретичних і практичних дій осіб, спрямованих на створення страхових потреб, зміну і надання страхових послуг [14, 35].

Таким чином, під страховою політикою пропонується розуміти систему заходів владних структур та суб'єктів господарювання щодо використання інструментів страхування та фінансових ресурсів страховиків з метою ефективного управління ризиками та забезпечення реалізації цілей і завдань соціально-економічного розвитку країни (регіонів) та суб'єктів господарювання.

Страхова політика має суттєве значення для економіки та суспільства, тому що охоплює не тільки її макрорівень, але й окремі галузі, мікроекономіку й соціальну сферу.

На нашу думку, слід розрізняти страхову політику держави, корпоративного сектору, домогосподарств та страхових (перестрахових) компаній.

Страхову політику можна розглядати в певному часовому періоді: довгостроковому (перспективному) чи короткостроковому (поточному). Поточна страхова політика пов'язана з оперативним управлінням ризиками через збалансування страхування і самострахування. Перспективна страхова політика розрахована на тривалий період. Вона має забезпечити виконання стратегічних масштабних завдань, які найчастіше пов'язують зі структурними змінами на страховому ринку.

Страхова політика повинна бути підпорядкована стратегічній меті – досягненню підвищення суспільного добробуту. Але для цього вона повинна також сприяти зростанню ефективності виробництва і насамперед підвищенню продуктивності праці, впровадженню матеріально- та ресурсозберігаючих технологій, побудові раціональної структури економіки тощо.

Основні завдання страхової політики:

1) мобілізація й використання фінансових ресурсів для забезпечення соціальних гарантій;

2) сприяння розвитку виробництва, підтримання підприємницької активності та підвищення рівня зайнятості населення;

3) сприяння раціональному використанню природних ресурсів, забороні технологій, що загрожують здоров'ю людини.

Завдання страхової політики в кожному конкретному випадку, в кожній державі, в певний проміжок часу можуть змінюватися.

Реалізація страхової політики в Україні та державне регулювання страхового ринку здійснюються через відповідну систему органів законодавчої, виконавчої та судової влади, а також громадських організацій та громадських рад при органах державної влади. При цьому державне регулювання страхового ринку слід розглядати як систему певних заходів законодавчого, виконавчого і контролюючого характеру, що здійснюються уповноваженими державними установами, громадськими організаціями та громадськими радами при органах державної влади на засадах державно-приватного партнерства з метою забезпечення стабільності функціонування страхового ринку з урахуванням значимості страхування в процесі суспільного відтворення.

Про необхідність державного регулювання страхового ринку свідчить також той факт, що страхування є досить складною послугою, про яку потенційному споживачеві досить складно скласти правильне уявлення у зв'язку з відсутністю спеціальних знань. У той же час страховик є професіоналом у цій сфері та може зловживати своїми знаннями.

Крім цього однією з особливостей страхової послуги є досить значний розрив у часі між строками сплати страхових внесків і виконанням зобов'язань страховиками (так звана інверсія виробничого циклу). Тому страхувальнику буває досить складно оцінити те, наскільки страховик виявиться здатний в майбутньому здійснити страхові виплати при настанні страхового випадку [15, 45].

Існують різні теорії, що пояснюють причини і результати регулювання страхового ринку.

Необхідність державного втручання в управління економічними процесами на страховому ринку пояснюється в рамках наступних теорій:

1. Відповідно до теорії суспільного інтересу (Дж. Стіглер [16,11], П. Джосков і Р. Нолл [17, 22]) регулювання в умовах "провалів страхового ринку" призводить до зростання суспільного добробуту;

2. відповідно до теорії регуляторного захоплення (П. Джордан [18, 4], М. Бернштейн [19, 17]) регулювання не пов'язане з наявністю "провалів страхового ринку", а направлено на дотримання інтересів певних групи страховиків і на збільшення їхнього прибутку. Тобто регулювання або вводиться у відповідь на запит самих страховиків, або вони контролюють законодавчі та виконавчі регулюючі органи;

3. відповідно до економічної теорії регулювання (С. Пельтцман [20, 24], Г. Бекер [21, 16]) саме регулювання здійснюється з метою максимізації політичної підтримки і найбільш імовірно при "провалах страхового ринку", коли виграш одних груп виявляється істотно вище, ніж втрати інших. При цьому навіть якщо регулювання здійснюється в інтересах страховиків, з цього не випливає, що воно має на меті максимізацію їх прибутку – стримуючим фактором тут виступають інтереси споживачів страхових послуг;

4. відповідно до інструментальної теорії існує дилема між "провалами страхового ринку" і "провалами держави" (Ф. МакЧесні [22, 23], Д. Акемоглу і Т. Вердієр [23, 13]), і регулювання пояснюється корупційними мотивами, тому будь-яке державне втручання, спрямоване на "провали страхового ринку", призводить до виникнення ренти, яка може бути присвоєна державними службовцями. При цьому рівень корупції та рівень конкуренції знаходяться в прямому взаємозв'язку.

Виходячи з цього робимо висновок про те, що регулювання конкуренції на страховому ринку на основі інститутів, перш за все, орієнтованих на досягнення економічного зростання, створюють бар'єри для входу на страховий ринок нових учасників з метою усунення або зниження прояву "провалів ринку" і недопущення створення монополій.

Існуючі закономірності розвитку регулювання діяльності страховиків дозволяють виділити три основні категорії регулювання:

1. економічне регулювання. До цієї категорії відноситься прямий контроль цін (встановлення максимальних розмірів страхових тарифів за обов'язковими видами страхування), встановлення вимог до мінімального капіталу, інвестиційної діяльності й складу активів страховиків, регулювання прибутку (затвердження регулятором витрат на ведення справи), регулювання умов страхування (затвердження порядку та правил прове-

дення обов'язкового страхування, затвердження форми типового договору обов'язкового страхування, встановлення особливих умов ліцензування обов'язкового страхування, встановлення розміру страхових сум за обов'язковими видами страхування, встановлення вимог до перестраховання), регулювання входу й виходу на ринок (ліцензування страхової діяльності, встановлення особливостей реорганізації та процедури банкрутства страховика).

2. соціальне регулювання. Включає державну політику щодо обмеження виробничих процесів, виду і якості пропонованих страхових послуг у зв'язку із проблемами охорони навколишнього середовища, охорони здоров'я, надійності, безпеки й інших суспільних цілей. Це в першу чергу вимоги до працевлаштування інвалідів, створення нешкідливих умов праці, запровадження пільгових умов для інвалідів та пенсіонерів з обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників транспортних засобів, дотримання стандартів соціальної відповідальності страхового бізнесу (публікація не фінансових звітів).

3. інформаційне регулювання. До цього виду регулювання відносяться вимоги надання певної інформації про страховика та його страхові послуги (обов'язкова публікація щорічної фінансової звітності, обов'язкове ознайомлення страхувальників з правилами та умовами страхування, запровадження типових договорів страхування).

Система державного регулювання страхової діяльності в Україні не завжди має збалансований та системний характер. Правова база обмежується рамковим законодавством стосовно захисту прав споживачів, інвесторів, кредиторів, що разом з відсутністю спеціального законодавства стримує інтенсивність розвитку страхового ринку, знижує його інвестиційну привабливість, деформує його роль у розвитку економіки України в цілому.

Недостатня ефективність державного регулювання та нагляду, надмірна зарегульованість дозвільних процедур, прояви недобросовісної поведінки службовців під час вирішення регуляторних питань необґрунтовано підвищують вартість надання страхових послуг споживачам.

Сучасний розвиток страхування в Україні стримується як за рахунок проблем, які притаманні суто страховому ринку, так і тих, що знаходяться поза нього (табл. 1).

Таблиця 1. Зовнішні та внутрішні загрози страховому ринку України*

Зовнішні загрози	Внутрішні загрози
<ul style="list-style-type: none"> – повільні темпи ринкової трансформації та реструктуризації реального сектору економіки; – слабкий та недостатньо прозорий фінансовий стан значної частини суб'єктів господарювання, низька платіжна дисципліна; – прояви адміністративного впливу з боку органів державної влади на діяльність окремих страховиків; – недоліки податкового законодавства; – слабкий розвиток інфраструктури ринку землі та нерухомості та законодавчі обмеження операцій на цьому ринку; – слабкість законодавчого захисту прав кредиторів, включаючи недоліки правозастосування. 	<ul style="list-style-type: none"> – недостатній рівень капіталізації страхових компаній; – відсутність у страховиків ефективних механізмів та інструментів управління ризиками, планування та стратегії розвитку; – низька рентабельність страховиків через загальну низьку якість активів, високу питому вагу неприбуткових активів у загальних активах страховиків та невиправдано високу вартість ведення бізнесу; – низький рівень страхового менеджменту та корпоративного управління; – недостатня ефективність страхового нагляду, зокрема в частині нагляду на основі оцінки ризиків страхової діяльності.

*Джерело: розробка автора

Розбудова страхового ринку має бути органічною складовою загальних зусиль з боку усіх гілок влади та Нацкомфінпослуг в напрямі зміцнення економіки держави. Розвиток страхового ринку та виконання ним поставлених цілей і пріоритетних завдань можливі за умов:

- забезпечення сталого розвитку економіки держави;

- усунення диспропорції в структурі та темпах розвитку економіки України та її страхового ринку;
- проведення ефективної макроекономічної політики, яка передбачає: збалансовану бюджетну політику, що базується на своєчасній підготовці та затвердженні реальних бюджетів всіх рівнів та їх чіткому виконанні, помірковану фіскальну політику, спрямовану на зни-

ження податкового тиску та впорядкування практики податкових пільг, адекватну загальноекономічну ситуацію грошово-кредитну політику;

- узгодженість дій органів державної влади щодо страхового ринку;
- комплексність та системність розвитку законодавства з метою усунення колізій та прогалін;
- розвиток фінансових ринків;
- безперервне та ефективне функціонування платіжної системи.

З урахуванням завдань, визначених Програмою діяльності Кабінету Міністрів України, Коаліційною Угодою, Стратегією сталого розвитку "Україна-2020", а також положеннями Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським Співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони зазначене потребує окреслення мета, напрями та принципи реалізації стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України на довгостроковій основі (табл. 2).

Таблиця 2. Мета, напрями та принципи реалізації стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України*

Мета	Реформування державного регулювання страхового ринку для забезпечення сприятливих умов його подальшого розвитку, підвищення інвестиційної привабливості та відновлення довіри споживачів страхових послуг
Напрями	Дерегуляція та спрощення регуляторного середовища; Удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду; Захист інтересів споживачів страхових послуг та відновлення довіри до страхового ринку; Регуляторний вплив на розвиток страхового ринку (пріоритети).
Принципи	Забезпечення відкритості, прозорості, неупередженості, професійності, передбачуваності, законності, недискримінаційності діяльності регулятора, відповідальності за дотримання законних прав та інтересів учасників страхового ринку

*Джерело: розробка автора

Дерегуляція та спрощення регуляторного середовища на страховому ринку передбачає усунення надмірного регулювання та зняття адміністративних бар'єрів, оптимізацію реєстраційних та дозвільних процедур, створення сприятливих умови для ведення страхового бізнесу, запровадження принципів та цілей державного регулювання та нагляду відповідно до міжнародних стандартів IAIS (Міжнародної асоціації органів страхового нагляду), а також гармонізація законодавства України, що регулює страхову діяльність, до директив ЄС, імплементація яких передбачена Угодою про асоціацію між Україною та ЄС.

Удосконалення діяльності регулятора та підвищення ефективності державного нагляду передбачає запровадження нової моделі взаємовідносин між державним регулятором та учасниками страхового ринку, спрямованої на перехід до державного сервісу, обов'язкових консультацій з інститутами громадянського суспільства. Це передбачає зменшення наглядового навантаження на тих страховиків, діяльність яких не несе загрози невиконання зобов'язань перед споживачами-фізичними особами, і посилення наглядових зусиль за тими, діяльність яких є чи може бути загрозою для виконання таких зобов'язань.

Регуляторний вплив на розвиток страхового ринку передбачає встановлення пріоритетів щодо створення сприятливих умов для зміцнення та сталого розвитку страхових послуг, здатних забезпечувати реальний сектор економіки необхідними фінансовими ресурсами, задовольняти потреби споживачів у якісних фінансових послугах, підвищити ефективність використання коштів державного та місцевих бюджетів під час управління ризиками транспортних аварій, природних катаклізмів та техногенних катастроф, а також створення нових робочих місць, шляхом проведення державної політики взаємного регулювання та нагляду.

У рамках реалізації цього напрямку важливо сконцентруватись на виконання наступних завдань:

- удосконалення податкового законодавства та валютного регулювання у сфері страхування;
- сприяння удосконаленню діяльності компаній зі страхування життя як значущих інституційних інвесторів у економіку України шляхом розширення спектра та підвищення якості страхових послуг, створення умов участі страховиків у системі недержавного пенсійного

забезпечення з метою формування та залучення довгострокового інвестиційного ресурсу в економіку країни;

реформування правового забезпечення діяльності суб'єктів страхового та перестрахового брокерства, страхових агентів та стимулювання розвитку діяльності суб'єктів допоміжної діяльності на страховому ринку;

удосконалення взаємовідносин банків та страховиків шляхом врегулювання проблемних питань банкрутування, забезпечення додаткових гарантій по депозитах, пов'язаних з розрахунком рівня платоспроможності страховиків;

реформування ринку обов'язкового страхування цивільно-правової відповідальності власників наземних транспортних засобів шляхом запровадження механізму зв'язування частини коштів страхових резервів страховиків у складі фонду захисту потерпілих, удосконалення тарифної політики з орієнтацією на перехід до вільного ціноутворення, створення організаційно-нормативних передумов до запровадження системи "прямого врегулювання" та "електронного поліса", створення ефективної системи регламентних виплат;

створення умов та розвиток обов'язкового державного соціального медичного страхування за участю страхових компаній та забезпечення стимулів для добровільного медичного страхування;

сприяння імплементації норм і практик ЄС у сфері ядерного страхування, зокрема тих, що передбачені Віденською, Паризькою конвенціями про цивільну відповідальність за ядерну шкоду, Конвенцією про додаткову компенсацію за ядерну шкоду, в т.ч. визначення системи фінансового забезпечення цивільної відповідальності за ядерну шкоду, створення багаторівневого захисту, збільшення лімітів відповідальності та страхових сум, приведення поняття ядерної шкоди, яка підлягає відшкодуванню, у відповідність до вказаних міжнародних конвенцій, зокрема, включення шкоди, яка заподіяна навколишньому середовищу, витрат на превентивні заходи, упущеної вигоди та ін., врегулювання проблемних питань щодо строку позовної давності (10 років), тероризму, звичайних радіоактивних викидів, моральної шкоди, трансграничної шкоди, єдиного компетентного суду, витрат на врегулювання збитків, в т.ч. судових витрат;

підвищення рівня страхового захисту громадян на час подорожей за кордоном, а також створення умов для запровадження фінансового забезпечення (бан-

ківської гарантії або договору страхування) у суб'єкта туристичної діяльності на випадок неплатоспроможності та банкрутства;

розвиток системи сільськогосподарського страхування, що здійснюється з державною підтримкою, шляхом удосконалення ліцензування страхової діяльності, встановлення додаткових вимог щодо платоспроможності, якості активів і звітності страховиків, кваліфікаційних вимог до фахівців, зацікавлених у процесі страхування сільськогосподарської продукції, запровадження єдиних стандартів андеррайтингу та врегулювання збитків, удосконалення процесу наповнення інформаційних баз даних, необхідних для актуарного обчислення страхових тарифів, удосконалення гарантійного механізму забезпечення страхових виплат, в т.ч. за рахунок перестраховування та державної фінансової підтримки, запровадження норм щодо обов'язкової наявності договору страхування сільськогосподарської продукції як умови надання сільськогосподарським товаровиробникам окремих видів державної підтримки та дотацій, визначених Кабінетом Міністрів України, а також забезпечення страхування сільськогосподарської продукції, що є об'єктом державного цінного регулювання, з державною підтримкою виключно за типовими страховими продуктами, удосконалення діяльності Об'єднання страховиків "Аграрний страховий пул" на засадах відкритості і прозорості вступу;

створення умов для розвитку страхування нерухомості юридичними та фізичними особами від природних катастроф та техногенних аварій;

створення умов для запровадження фінансового забезпечення здійснення діяльності суб'єктами підприємницької діяльності шляхом запровадження обов'язкової наявності договору страхування професійної відповідальності адвокатів, незалежних директорів, цивільної відповідальності імпортерів за заповідання шкоди органам доходів і зборів України при ввезенні та/або переміщенні товарів під митним контролем на/через митну територію України, перевізника за заповідання шкоди життю, здоров'ю та майну пасажирів автомобільного, міського електричного, залізничного, морського перевізника та перевізника на внутрішніх водних шляхах, а також інших видів страхування відповідальності у відповідних сферах суспільного життя.

Реалізація вимог стратегії реформування державного регулювання страхового ринку України повинна здійснюватися згідно з відповідним Планом заходів щодо її виконання та індикаторами ефективності реалізації, що затверджується Нацкомфінпослуг щорічно на наступний рік.

ВИСНОВКИ. Перспективи розвитку страхового ринку визначаються ефективністю державної регуляторної політики, функціональністю нормативно-правових актів, спрямованих на створення дієвого механізму державного регулювання та нагляду, зниження витрат діяльності фінансових установ, спричинених надлишковим та неефективним державним регулюванням, забезпеченням конкуренції на ринку страхових послуг, запобіганням діяльності недобросовісних і неплатоспроможних страховиків, скоординованістю із сучасними процесами реформування та дерегуляції економіки України.

Розвиток страхового ринку має бути спрямований на збільшення обсягів страхового захисту суспільства та державних інтересів в усіх регіонах країни. Страхові послуги повинні стати доступними, привабливими та різноманітними за видами та умовами. Страховикам слід стати активними учасниками розвитку фондового та іпотечного ринків. При цьому всі ефективно працюючі страховики незалежно від розміру повинні мати

рівні шанси стати учасниками ринку, знайти свою нішу та свого клієнта.

Саме на такому баченні розвитку та розбудови страхового ринку, яке можна досягти через дотримання визначених цілей та впровадження послідовної, всебічної програми заходів держави, повинна бути реалізована стратегія реформування державного регулювання страхового ринку України.

ДИСКУСІЯ. Розбудова страхового ринку вимагає комплексного та системного характеру, що потребує координації зусиль всіх учасників процесу – держави, суспільства, страхових компаній та їх об'єднань, страхових посередників, актуаріїв та інших учасників страхового ринку. Зазначене сприятиме виробленню якісно нових, більш цілеспрямованих підходів до розбудови такого страхового ринку, який стимулюватиме розвиток економіки, викликатиме довіру населення та буде конкурентоспроможним на зовнішніх ринках.

На перше місце повинно вийти забезпечення системної стабільності, зменшення вразливості страхового ринку до зовнішніх та внутрішніх факторів дестабілізації, підвищення якості та ефективності діяльності учасників страхового ринку.

Особливої уваги при цьому потребують розкриття питання використання ринкових механізмів впливу на суб'єктів страхового ринку, в тому числі застосування сучасних норм пруденційного нагляду, методичних підходів до формування та розміщення страхових резервів та регулятивного капіталу страховиків з урахуванням надійності, ліквідності та диверсифікації.

Список використаних джерел

1. Василюк О. Д. Теорія фінансів: Підручник. – К.: НІОС. – 2000. – 416 с.
2. Лондар С. Л. Фінанси [Книга] : навчальний посібник для студ. вищих навч. закладів / С. Л. Лондар, О. В. Тимошенко. – Вінниця : Нова Книга, 2009. – 384 с.
3. Галасюк О. В. Страхування – складова частина фінансової діяльності держави // Інноваційна економіка. – 2012. – №5(31). – С. 282-284.
4. Максименко С. Г., Пирогова М. В. Концептуальні засади розвитку системи державного регулювання страхової діяльності в Україні в умовах кризи // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://www.rusnauka.com/4_SWMN_2010/Economics/58185.doc.htm
5. Гроші. Фінанси. Кредит: навч.-метод. посібник / [Г. Г. Кірейцев, Н. М. Александрова, С. О. Маслова] / за ред. проф. Г. Г. Кірейцева. – Житомир: ЖІТІ, 2001. – 312 с.
6. Грачёва Е. Ю. Финансовое право: Учебник / Е. Ю. Грачёва, Г. П. Толстопятенко – М.: Изд-во "ООО "ТК Велби", 2003. – 124 с.
7. Тягунов А. А. Эволюция российского страхового законодательства // Реформирование российского страхового рынка в контексте вступления в силу Соглашения о партнерстве и сотрудничестве Российской Федерации и Европейского Союза и предстоящего вступления в ВТО. Материалы международной научно-практической конференции. М., 1999. – С. 13.
8. Расшивалов Д. П. Страхування як складова світової фінансової системи / Д. П. Расшивалов // Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Міжнародні відносини. – 2002. – Вип. 21-24. – С. 204-209.
DOI: dx.doi.org/10.17721
9. Боронос В. Г. Методологічні засади управління фінансовим потенціалом території: монографія / В. Г. Боронос. – Суми: Сумський державний університет, 2011. – 310 с.
10. Страхування: Підручник / Кер. авт. колективу і наук. ред. С. С. Осадець. – Вид. 2-ге, перероб. і доп. – КНЕУ, 2002. – 599 с.
11. Федосов В. М. Теорія фінансів: підручник. / [С. І. Юрій, В. М. Федосов, Л. М. Алексеев та ін.]; за ред. С. І. Юрія, В. М. Федосова. – К.: Знання, 2008. – 611с.
12. Фінанси (теоретичні основи): Підручник / М. В. Грідчина, В. Б. Захожай, Л. Л. Осіпчук та ін.; Під кер-вом і за наук. ред. М. В. Грідчиної, В. Б. Захожая. – 2-ге вид., випр. і допов. – К.: МАУП, 2004. – 312 с.
13. Жабинець О. Державна страхова політика в Україні та основні напрямки її вдосконалення // Вісник Львівського національного університету імені Івана Франка. (Серія економічна). – Львів. – 2004. – Вип. 33. – С. 470-474.
14. Хандшке С. Теоретичні і практичні аспекти страхової політики // Страхова справа. – 2002. – №8. – С. 34-35.
15. Сплетугов Ю. Государственное регулирование страховой деятельности // Аудитор. – 2000. – №2. – С. 44-47.
16. Stigler, G. (1957) 'Perfect competition, historically contemplated', Journal of Political Economy 65(1).

17. Joskow P.L., Noll R.C. Regulation in Theory and Practice: An Overview. In: Studies in Public Regulation. Ed. by Fromm G. MIT Press, 1981.
18. Kolomak E. Subfederal administrative regulation in Russia. Moscow: EERC, 2007.
19. Bernstein M.H. Regulating Business by Independent Commission. Princeton, N.J.: Princeton University Press, 1955.
20. Peltzman S. Toward a More General Theory of Regulation, Journal of Law and Economics 19 (2), 1976, p. 211-240.

21. Becker G. A Theory of Competition among Pressure Groups for Political Influence, Quarterly Journal of Economics 98 (3), 1983, p. 371-400.
22. McChesney F. Rent Extraction and Rent Creation in the Economic Theory of Regulation. Journal of Legal Studies 16, 1987, p. 101-118.
23. Acemoglu D., Verdier T. The Choice Between Market Failures and Corruption. The American Economic Review 90 (1), 2000, p. 194-211.

Надійшла до редколегії 01.03.15

А. Залетов, канд. екон. наук, доц.

Киевский национальный университет имени Тараса Шевченко, Киев, Украина

СТРАХОВАЯ ПОЛИТИКА И СТРАТЕГИЯ ЕЕ РЕФОРМИРОВАНИЯ В УКРАИНЕ

В статье рассмотрена сущность, роль и задачи страховой политики в современных условиях. Определена страховая политика как система мер властных структур и субъектов хозяйствования по использованию инструментов страхования и финансовых ресурсов страховщиков с целью эффективного управления рисками и обеспечения реализации целей и задач социально-экономического развития страны (регионов) и субъектов хозяйствования. Выделено страховую политику государства, корпоративного сектора, домохозяйств и страховых (перестраховочных) компаний. Определены экономическая, социальная и информационная категории государственного регулирования в сфере страхования, Подчеркнута необходимость реформирования страхового рынка с учетом влияния внешних и внутренних угроз. Определены цели и принципы реализации стратегии реформирования системы государственного регулирования страхового рынка Украины. Предложены приоритетные направления развития страхового рынка на основе дерегуляции и упрощения регуляторной среды, совершенствования деятельности регулятора и повышения эффективности государственного надзора, обеспечение защиты интересов потребителей страховых услуг и восстановление доверия к страховому рынку.

Ключевые слова: государственное регулирование, страховая компания, потребители страховых услуг, страховая политика, стратегия, страхование, страховой рынок.

A. Zaletov, PhD (Economics), Associate Professor

Taras Shevchenko National University of Kyiv, Kyiv, Ukraine

POLICY OF INSURANCE PROTECTION AND STRATEGY OF ITS REFORM IN UKRAINE

The article deals with the essence of the role and tasks of the insurance policy in modern conditions. Insurance is defined as a system of policy measures authorities and business entities to use the tools of insurance and financial resources of insurers in order to effectively manage risks and ensure the implementation of the goals and objectives of socio-economic development of the country (region) and business entities. Allocated to the insurance policy of the state, the corporate sector, households and insurance (reinsurance) companies. The economic, social and informational categories of state regulation in the insurance industry, underlined the need to reform the insurance market taking into account the influence of external and internal threats. Define the objectives and principles of the strategy of reforming the system of state regulation of the insurance market of Ukraine. Proposed priorities for the development of the insurance market on the basis of deregulation and simplification of the regulatory environment, improvement of activity control and efficiency of state supervision, protecting the interests of insurance consumers and restore confidence in the insurance market.

Keywords: government regulation, insurance company, insurance consumers, insurance policy, strategy, insurance, insurance market.

Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics, 2015, 3(168): 37-47

УДК 368

JEL G22

DOI: dx.doi.org/ 10.17721/1728-2667.2015/168-3/6

Н. Приказюк, канд. екон. наук, доц.,

Т. Моташко, канд. екон. наук, асист.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Київ

НОВІ ВЕКТОРИ РОЗВИТКУ АВТОТРАНСПОРТНОГО СТРАХУВАННЯ В УКРАЇНІ

Досліджено теоретичні аспекти автотранспортного страхування. Проаналізовано розвиток автотранспортного страхування з позиції інноваційних заходів, що в ньому здійснюються, у світі. Виявлено актуальні проблеми та окреслено нові вектори розвитку вітчизняного ринку автострахування.

Ключові слова: автотранспортне страхування, добровільне автотранспортне страхування, ОСЦПВНТЗ, телематика, інформаційні технології в автострахуванні.

ВСТУП. Автотранспортне страхування є одним з основних видів страхування, які характеризуються не досить значною історією розвитку і високою актуальністю в наш час. У зв'язку з тим, що використання автотранспорту супроводжується багатьма ризиками, автотранспортне страхування є достатньо популярним видом страхування для юридичних і фізичних осіб. Крім того, автотранспортне страхування, враховуючи його соціальне значення, особливо у контексті обов'язкового страхування

На сьогодні в багатьох країнах світу премії з автотранспортного страхування займають найбільшу питому вагу в структурі страхових премій загальних видів страхування. З огляду на зазначене, автотранспортне страхування є одним із найпопулярніших видів страхування на європейському страховому ринку та у світі загалом. Проте, попри значну популярність та високий рівень розвитку автотранспортного страхування в країнах з високорозвиненою ринковою економікою, автотранспортне страхування "не стоїть на місці", а постійно удосконалю-

ється в якісному аспекті шляхом застосування інноваційних підходів в його організації та здійсненні.

В Україні на сьогоднішній день хоча і спостерігаються певні досягнення в сфері автотранспортного страхування, однак, вітчизняний ринок автострахування значно відстає у своєму якісному розвитку від ринків багатьох зарубіжних країн. Крім того, в умовах уповільнення темпів зростання автотранспортного страхування, спричиненого економічною кризою, загострюється конкуренція між страховими компаніями, які працюють в цій сфері.

Отже, існує необхідність пошуку резервів розвитку автотранспортного страхування через покращення якості обслуговування клієнтів та підвищення довіри споживачів відповідних страхових послуг. Бажаних позитивних зрушень можна досягти шляхом запровадження та розвитку ряду нововведень на ринку автотранспортного страхування України.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У процес дослідження теоретичних та практичних аспектів